

พระราชบัญญัติ
รัตนโกสินทรศก ๑๒๓

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทร มหาอริยราชูปถัมภ์ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริห์พิจารณาเห็นว่า ของทุกอย่างตามพระราชบัญญัติของรัตนโกสินทรศก ๑๑๘ นั้น บางอย่างควร การ บางอย่างเกิน การ แด บางอย่างไม่พอ การ ควรที่จะเลิก ถอน เสียบ้าง เปลี่ยน แปลง เพิ่ม เติม ขึ้นบ้าง ผสม กับ ของเก่าที่ คง ใช้ ได้ เพื่อให้พอ เพียง แก่ การ อัน ควร ใช้ ใน สมัย นี้

จึง มี พระบรมราชโองการ ดำริห์ เห็น อรรถาธิบาย เห็น อรรถาธิบาย ให้ตรา พระราชบัญญัติ ของ เสียใหม่ ดังต่อไปนี้

ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อพระราชบัญญัติ

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า พระราชบัญญัติของ
รัตนโกสินทรศก ๑๒๙

กำหนดให้ใช้

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้ตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน รัตน
โกสินทรศก ๑๓๐ เป็นต้นไป

เด็กพระราชบัญญัติเก่า

มาตรา ๓ พระราชบัญญัติของ รัตนโกสินทร ศก ๑๑๘ ซึ่งได้ตราไว้
เมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม รัตนโกสินทร ศก ๑๑๘ นั้น ให้ยกเลิกเสีย

กำหนดอย่างของ

มาตรา ๔ แต่นี้ต่อไป ของสำหรับ ชาติ แด ของ เครื่องหมาย ต่าง ๆ ซึ่ง
ใช้ใน ราชการ จงทำให้ ให้ถูกต้อง ตาม แบบ อย่าง ที่ กำหนดไว้ต่อไปนี้

ของ มหาราชใหญ่

ข้อ ๑ ของ มหาราชใหญ่ พื้นสี่เหลี่ยม ขนาด กว้าง ๑ ส่วน ยาว ๑
ส่วน ที่ศูนย์กลาง มีรูป ครุฑ พ่าหีสี่แดง เป็น ของ สำหรับ พระองค์ พระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อ นายทหาร คดี เขียวไปใน กระบวนไต่
เป็นที่ หมายถึง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จโดย กระบวนนั้น หรือ
ชักขึ้นในที่แห่งใด ก็เป็นที่ หมายถึง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

วันที่ ๑๒ มีนาคม ๑๒๙ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๒๗ หน้า ๑๗๘

ประทับอยู่ที่นั่น ถ้าประทับอยู่ในเรือ พระที่นั่ง หรือเรือดำหนึ่งดำใด ให้ชักธงมหाराชขึ้นไว้ ที่ยอดเสาใหญ่เป็นเครื่องหมาย

ธงมหाराชน้อย

ข้อ ๒ ธงมหाराชน้อย ตอนต้นมีลักษณะแต่ต้นฐานเหมือนกันกับธงมหाराชใหญ่ กว้างไม่เกินกว่า ๖๐ เซนติเมตร และมีชายตัดสี่ข้างแปลงเป็นรูปธงยาวเรียวปลาย รวมทั้งธงมีขนาดกว้างข้างต้น ๑ ส่วน ข้างปลายถึงส่วน ยาว ๑๔ ส่วน ชายตัดเป็นแถบรูปหางนกแซงแซว ตักเพียงส่วนที่ ๒ แห่งด้านยาว ของนี้สำหรับชักขึ้นที่เสาใหญ่ในเรือ พระที่นั่ง หรือเรือดำหนึ่งดำใด เช่นเดียวกับธงมหाराชใหญ่ แต่ถ้าเรือดำไปรด เก้าไปรด กระหม่อมให้ชักธงมหाराชน้อยแทนธงมหाराชใหญ่แล้ว ห้ามมิให้เจ้านายชั้นสุดท้ายถวายคำนับ

ธงราชินีใหญ่

ข้อ ๓ ธงราชินีใหญ่ พื้นสีเหลือง ขนาดกว้าง ๑๐ ส่วน ยาว ๑๕ ส่วน ชายตัดเป็นแถบอย่างรูปหางนกแซงแซว ตักเพียงส่วนที่ ๔ แห่งด้านยาว ที่ศูนย์กลางมีรูปครุฑพ่าห์สีแดง เหมือนกันกับธงมหाराชของนี้เป็นเครื่องหมาย พระองค์สมเด็จพระราชินี สำหรับชักขึ้นบนเสาใหญ่เรือพระที่นั่ง อันสมเด็จพระราชินีได้เสด็จโดยพระราชอิศริยยศ เป็นที่หมายให้ปรากฏว่า ได้เสด็จอยู่ในเรือดำนั้น

ขงราชินีน้อย

ข้อ ๔ ขงราชินีน้อย มีลักษณะแต่ต้นฐานเหมือนกันกับขงมหา
ราชินี ต่างกันแต่สี ขาย ขง เป็น สีแดง ขง นี้ สำหรับใช้ แทน ขง ราชินี
ใหญ่ ในขณะที่ โปรดเกล้า ฯ มิให้มีการ ยิง สัตว์ ถวาย คำนับ

ขงเยาวราชใหญ่

ข้อ ๕ ขงเยาวราชใหญ่ พื้นนอกสี่ขาบ กว้าง ๑ ส่วน ยาว ๑ ส่วน
พื้นในสี่เหลี่ยม กว้าง กิ่ง ส่วน ของ พื้น นอก ที่ ศูนย์ กว้าง พื้น ใน มี รูป
ครุฑ พาด สีแดง ขง นี้ เป็น เครื่องหมาย ใน พระ องค์ สมเด็จ พระเยาวราช
สำหรับชักขึ้นบน เสาใหญ่ ใน เรือ พระที่นั่ง หรือ เรือดำหนึ่งดำใด ซึ่ง สมเด็จ
พระเยาวราช เสด็จ โดย พระอิศริยยศ เป็น ที่หมายปรากฏว่า ได้เสด็จ
อยู่ในเรือดำนั้น

ขงเยาวราชน้อย

ข้อ ๖ ขงเยาวราชน้อย ตอนต้น มีลักษณะแต่ต้นฐานเหมือนกัน
กับขงเยาวราชใหญ่ กว้าง ไม่เกินกว่า ๖๖ เซนติเมตร แต่มี ขาย ต่อ
สี่ขาบ แปลง เป็น รูป ขง ยาว เรียว ปลาย รวม ทั้ง ขง มีขนาด กว้าง
ข้าง ต้น ๑ ส่วน ข้าง ปลาย กิ่ง ส่วน ยาว ๑๔ ส่วน ขาย คัด เป็น
แฉก รูป หาง นก แขง แหวง อีก เพียง ส่วน ที่ ๒ แห่ง ต้น ยาว ขง นี้
สำหรับ ใช้ แทน ขง เยาวราชใหญ่ ใน ขณะที่ โปรดเกล้า ฯ มิให้มีการ
ยิง สัตว์ ถวาย คำนับ

ข้อ ๗ ของดำรับ พระองค์ พระวรชายา แห่ง พระ เยาวราช มีลักษณะ
แต่ต้นฐาน เหมือน กัน กับ ของ เยาวราชใหญ่ น้อย เว้น แต่ ของใหญ่ พื้นนอก
ต้องมีขนาดแต่ต้นฐานตัด ซ้าย เป็น แฉก เหมือนกันกับ ของ ราชินีใหญ่ แต่ของ
น้อย เบียดขึ้น ซ้าย เป็น ดี แต่ง เหมือน กัน กับ ของ ราชินี น้อย การใช้ ของ
ทั้ง สอง นี้ ให้เป็นไปใน วิธี เดียว กัน กับ การใช้ ของ เยาวราชใหญ่ น้อย
นั้น ทุก ประการ.

ของ ราชวงศ์ใหญ่

ข้อ ๘ ของ ราชวงศ์ใหญ่ พื้น ดี ขาบ ขนาด กว้าง ๑ ส่วน ยาว
๑ ส่วน ที่ ศูนย์กลาง มี วงกลม ดี เหลือง เส้น คัด ศูนย์กลาง วงกลม
นั้น มีขนาดเท่ากับกึ่งส่วนกว้างของของ ภายใน วงกลม มี รูปครุฑพ่าห์
ดี แต่ง ของ นี้ สำหรับ ชัก ขึ้น บน เสาใหญ่ในเรือดำหนึ่งดำโต เป็น
เครื่องหมาย ว่า พระราชโอรสใน ส้มเต๋จ พระเจ้า อยู่ หัวไม่ว่าใน รัชกาลใด ๆ
เสด็จใน เรือ นั้นโดย พระอัคริยยศ

ของ ราชวงศ์น้อย

ข้อ ๙ ของ ราชวงศ์น้อย ตอนต้นมีลักษณะแต่ต้นฐาน เหมือน กับ ของ
ราชวงศ์ใหญ่ กว้าง ไม่เกิน กว่า ๖๐ เซ็นติเมตร แต่มี ซ้าย ต่อ ดี ขาว
แปด เป็น รูปของ ยาว เรียว ปลาย รวม ทั้ง ของ มีขนาด กว้าง ข้าง ต้น
๑ ส่วน ข้าง ปลาย กึ่ง ส่วน ยาว ๑๔ ส่วน ซ้ายตัด เป็น แฉก รูป

เล่ม ๒๗ หน้า ๑๘๑ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๒ มีนาคม ๑๒๙

ทาง นก แสง แหว ดึก เพียง ส่วนที่ ๒ แห่ง ตำบล ยาว ชึ่ง นี้ ถ้ายก ขึ้น แทน
ของ ราชวงษ์ ใหญ่ เมื่อ โต ห้าม มิให้ เจ้าน้ำ ที่ ยิง สัตว์ ถวาย คำ นับ

ข้อ ๑๐ ของ สำหรับ พระองค์ พระราช วงษ์ ฝ่าย ใน คือ พระชิตา ใน
สมเด็จพระเจ้า อยู่ หัว ไม่ว่า รัชกาลใด ๆ มี ลักษณะ แด่ สัตว์ฐาน เหมือน กับ
ของ ราชวงษ์ ใหญ่ น้อย เว้น แต่ ของ ใหญ่ พัน นอก ต้อง มี ขนาด แด่ สัตว์ฐาน
ตัด ขาย เปน แฉก เหมือน กับ ของ ราชนี้ ใหญ่ แด่ ของ น้อย เปด ขาย
เปน สี่ แดง เหมือน กับ ของ ราชนี้ น้อย การ ใช้ ของ ทั้ง สอง นี้ ให้ เปน ไป
ใน วิถี เดียว กัน กับ การ ใช้ ของ ราชวงษ์ ใหญ่ น้อย นั้น ทุก ประการ

ของ ราชการ

ข้อ ๑๑ ของ ราชการ สี่ แดง กต่าง มี รูป ข้าง เมื่อก ทรง เครื่อง
ขึ้น แทน หน้า เข้า ข้าง เสด่ สำหรับ ใช้ ชัก ที่ ใน เรือ หดอง ทั้ง ปวง กับ ทั้ง
ใช้ ชัก ที่ บรรดา สถานที่ ราชการ ต่าง ๆ

ของ ทหาร เรือ

ข้อ ๑๒ ของ ทหาร เรือ เหมือน กับ ของ ราชการ แต่ ที่ มุม บน ข้าง
หน้า ข้าง มี รูป ส้มอ ไขว่ กับ จักร ข้าง บน มี มหามงกุฎ สี่ เหล็ดอง สำหรับ
ใช้ ชัก ที่ ท้าย เรือ แด่ สถานที่ ราชการ ต่าง ๆ เปน เครื่องหมาย ว่า เรือ
แด่ สถานที่ นั้น ๆ ขึ้น อยู่ ใน กระทรวง ทหาร เรือ

ของ เสด่ นาค ตี

ข้อ ๑๓ ของ เสด่ นาค ตี พัน สี่ ขาว กต่าง มี รูป ส้มอ ไขว่ กับ จักร

วันที่ ๑๒ มีนาคม ๑๒๙ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๒๗ หน้า ๑๘๒

ข้างบน มีมหา มงกุฎสี่ เหลี่ยม ซึ่งใช้เป็น เครื่องหมาย สำหรับตัว เสด็จนามดี
กระทรวง ทหาร เวื่อ สำหรับใช้ชักขึ้น ใว้ ณ ที่ ทำ การ ของ เสด็จนามดี
กระทรวง ทหาร เวื่อ แต่ ใช้ชักขึ้น ที่ ยอด เสา ใหญ่ ใน เวื่อ เป็น เครื่อง
หมาย ว่า เสด็จนามดี กระทรวง ทหาร เวื่อ ได้ อยู่ใน เวื่อ ตำแหน่ง

หนึ่ง ใน เวลา ที่ ชัก ของ มหา ราชา ใหญ่ หรือ ราชา นี้ ใหญ่ ขึ้น ที่ เสา ใหญ่
เวื่อ ตำแหน่ง ให้ ชัก ของ เสด็จนามดี ขึ้น ที่ เสา นำ เวื่อ ตำแหน่ง ด้วย เสมอ ไป

ขง ฉาน

ข้อ ๑๔ ขง ฉาน พันธุ์ ขาบ กตาง มี รูป ข้าง เฝือก ทรง เครื่อง
ยืน แทน หน้า เจ้า ข้าง เสา สำหรับ ใช้ ชัก ที่ นำ เวื่อ หลวง ทัง ปวง ซึ่ง เป็น เวื่อ
พระที่นั่ง หรือ เวื่อ รบ ใน ขณะ ที่ อยู่ใน ราชการ แต่ ถ้า ชัก ขึ้น ที่ ปลาย
พรอม เสา นำ เวื่อ ตำแหน่ง เป็น เครื่องหมาย ว่า เวื่อ ตำแหน่ง เป็น เวื่อ ยาม
ประจำ อ่าว.

หนึ่ง ขง ฉาน นี้ ใช้ เป็น ขง ประจำ กอง สำหรับ กอง ทหาร เวื่อ ใน เวลา
ขึ้น บก.

ขง จอม พด เวื่อ

ข้อ ๑๕ ขง หมาย ตำแหน่ง ยศ จอม พด เวื่อ นั้น เหมือน กับ ขง ฉาน
แต่ ข้าง หน้า ข้าง มี รูป ส้ม อไข ๒ ตัว กับ มหา มงกุฎสี่ เหลี่ยม ถ้า ใช้
ใน เวื่อ ใหญ่ ให้ ชัก ขึ้น ที่ เสา ใหญ่.

ขง นาย พด เรือ

ข้อ ๑๖ ขง นาย พด เรือ เหมือนกับ ขง ฉาน เป็นเครื่องหมาย
ตำแหน่ง ยศ นาย พด เรือ เอก ถ้าใช้ ในเรือ ให้ชักขึ้น ที่เสาใหญ่ ถ้า
แล ขง นี้ มี รูป จักร สีขาว อยู่ที่ มุม บน ข้าง หน้า ข้าง เป็น ขง หมาย ตำแหน่ง
ยศ นาย พด เรือ โท ถ้า มี รูป จักร สีขาว อยู่ ที่ มุม บน แด ข้าง ด้าน
หน้า ข้าง ๒ จักร เป็น ขง หมาย ตำแหน่ง ยศ นาย พด เรือ ตรี ขง นาย พด
เรือ โท ถ้า ใช้ ในเรือ ให้ชักขึ้น ที่ เสาหน้า ส่วน นาย พด เรือ ตรี นั้น
ถ้า เป็น เรือ ๓ เสา ให้ชักขึ้น ที่ เสา หลัง ถ้า เป็น เรือ ๒ เสา ให้ชัก
ที่ เสาหน้า.

ขง ฉาน ตัด ซ้าย เป็น แฉก ข้าง ทาง นก แขง แซว เป็น เครื่อง หมาย
ตำแหน่ง ยศ นาย พด เรือ จัตวา ถ้า ใช้ ในเรือ ให้ชักขึ้น บน เสา หลัง

ขง นาย เรือ

ข้อ ๑๗ ขง นาย เรือ รูป ขง ทาง จร เข็ ขนาด กว้าง ต้น ๑๘ เซ็น
ติเมตร เรียว ปลาย แหตม ยาว ๖ เมตร ส่วน หนึ่ง ข้าง ต้น พัน
สี แดง สอง ส่วน ข้าง ปลาย พัน สี ขาว สำหรับ ชัก ขึ้น เสา เป็น ที่ หมาย
เฉพาะ นาย เรือ.

ขง ผู้ใหญ่

ข้อ ๑๘ ขง ผู้ใหญ่ ต้น กว้าง ๓๖ เซ็นติเมตร ยาว ๗๕ เซ็น
ติเมตร เรียว ปลาย แหตม ส่วน หนึ่ง ข้าง ต้น พัน สี ขาว สอง ส่วน

วันที่ ๑๒ มีนาคม ๑๒๙ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๒๗ หน้า ๑๘๔

ข้าง ปลาย พันธุ์ ชาว มีจักรดี ชาว อยู่กลาง พันธุ์ ชาว ชัก ขึ้น บน
เสา หัก เรือ ดำ ไท เป็น เครื่อง หมายถึง นาย ทหาร ผู้ ใหญ่ ใน กระบวน
เรือ ชั่ว ใน เรือ ดำ นั้น เห็น ใจ แต่ นาย ทหาร ผู้ ใหญ่ นั้น เป็น นาย พล
จึง ให้ ใช้ ชง นาย พล ตาม ตำแหน่ง ยศ.

ชงชาติ

ข้อ ๑๙ ชงชาติ พันธุ์ แต่ง กลาง เป็น รูป ข้าง เฝือก หน้า เข้า
ข้าง เสา สำหรับ ใช้ ชัก ใน เรือ ทั้ง หลาย ของ พ่อ ค้า แด ของ ตำบารณ
ชน มรรคา ที่ เป็น ชาติ ชาว สยาม.

ชงนำร่อง

ข้อ ๒๐ ชงนำร่อง เหมือนกับ ชงชาติ แต่ มี ขอบ ดี ชาว โดย รอบ
เป็น เครื่อง หมายถึง ตำแหน่ง พนักงาน นำร่อง ถ้า เรือ ดำ ไท ต้อง การ นำ
ร่อง ให้ ชัก ชง ขึ้น บน เสา นำ เป็น ตัญญา.

ชงตำแหน่ง ข้าราชการ

มาตรา ๕ ข้าง ทุกลของ ขุดี พระบาท บรคทา ที่ มีตำแหน่ง นำ ที่ ราชการ
อัน หนึ่ง อัน ไค จะ ใช้ ชง เป็น ที่ หมายถึง ตำแหน่ง นำ ที่ ให้ ปรากฏ ให้ ใช้ ชง ราชการ
นั้น เป็น ที่ หมายถึง แต่ ต้อง เติม เครื่อง หมายถึง อย่าง หนึ่ง อย่าง ไค ลง ใจ
ที่ มุม ชง ข้าง บน ข้าง หน้า ข้าง เป็น สำคัญ เจ้าพนักงาน กระทรวง ไค
กรม ไค จะ ใช้ เครื่อง หมายถึง เป็น อย่าง ไค ต้อง แจง ความ ให้ กระทรวง ซึ่ง

เป็นเจ้าหน้าที่รักษาพระราชบัญญัติของนี้ ทราบ เพื่อนำความขึ้นกราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต แต่เมื่อได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว จึงให้เป็นที่ใช้ได้ตามกฎหมาย แต่ให้เจ้ากระทรวงผู้รักษาพระราชบัญญัติของนี้ จดทะเบียนลงไว้เป็นสำคัญ.

ขง นอก พระราชบัญญัติ

มาตรา ๖ ขงเครื่องหมายอย่างอื่นอันมิได้กล่าวบ่งไว้ในพระราชบัญญัตินี้ ถ้าหากว่าเป็นขงที่ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตโดยเฉพาะให้ใช้ในราชการได้แล้ว ก็ให้ถือว่าเป็นขงที่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ให้ผู้ที่ได้รับพระบรมราชานุญาตนั้น แจ้งให้เจ้ากระทรวงผู้รักษาพระราชบัญญัติของนี้ ทราบเพื่อลงทะเบียนไว้เป็นสำคัญ.

หน้าที่รักษาพระราชบัญญัติ

มาตรา ๗ พระราชบัญญัตินี้ให้กระทรวงมหาดไทย เป็นเจ้าหน้าที่บังคับการให้เป็นไปตามพระราชกำหนดขงทุกประการ แต่ให้เจ้าหน้าทีุ่ดทุกกระทรวงทุกกรมผู้ซึ่งจะต้องใช้ขงต่าง ๆ ตามหน้าที่ปฏิบัติ การให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ อย่าให้ทำนอกเหนือเหลือขาดอย่างหนึ่งอย่างใด เป็นอันขาด.

ประกาศมา ณ วันที่ ๒ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๙
เป็นวันที่ ๑๑๒ ในรัชกาล บัคยบุนนี้